

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-85.1-17>

УДК 811.161.2'22:070(477.53)

Ніколашина Т.І.

Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка

СЕМІОТИКА ПОЛТАВСЬКИХ ЗМІ В ГЕНДЕРНОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню проблеми взаємозв'язку і взаємопроникнення семіотичного і гендерного дискурсів. Основним мовним рівнем репрезентації гендера є лексичний рівень в поєднанні з семантичним, тому що в лексиці вербалізовано змістові параметри мовної картини світу. Доведено, що журналісти інтернет-видання «Коло» за допомогою фемінітивів вирішують низку завдань, зумовлених інституційними параметрами медіадискурсу, які зумовлені контекстом і об'єднані в чотири групи: соціальні, культурно-світоглядні, комунікативні, семіотичні. Сформульовано загальні тенденції функціонування фемінітивів як у заголовках, так і в текстах: формування суспільної думки (апелювання до сформованих стереотипів); підпорядкування планів вираження та змісту умовам масового комунікаційного середовища (питання про взаємодію мовних знаків із знаками інших типів); встановлення та підтримка довіри до відправника інформації з боку реципієнта з метою забезпечення репутації ЗМІ (відповідність до вимоги гендерно чутливого середовища); збереження або порушення правових, культурних, етичних норм, світоглядної парадигми та картини світу (відповідність та вплив на концептуальну парадигму світу). Експліцитно-марковані елементи гендера переважно утворюють наступні лексико-семантичні групи: назви осіб за професійною діяльністю, родом занять, назви осіб за етнічною, національними ознаками, релігійною належністю та віросповіданням, територією проживання, посадою, рангом, належністю до політичних груп, партій, характером стосунків з особами протилежної статі. Визначено, що словотворчий формант (-к-, -иц-, -ин-) в іменниках назв осіб жіночої статі є основним фемінізувальним маркером.

Ключові слова: гендер, гендерний дискурс, семіотика, фемінітив, словотворчий формант, інтернет-видання.

Nikolashyna Tatyana

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

SEMiotics OF POLTAVA MEDIA IN GENDER DISCOURSE

Summary. The article studies the problem of interconnection and interpenetration of semiotic and gender discourses. The main linguistic level of gender representation is the lexical level in combination with the semantic one because the semantic parameters of the linguistic picture of the world are verbalized in the vocabulary. It is proved that with the help of feminine words the online newspaper Kolo solves a number of problems due to the institutional parameters of media discourse, which determine its context and represent four groups: social, cultural, ideological, communicative, semiotic. The general tendencies of the functioning of feminine words both in headings, and in texts are formulated: formation of public opinion (appeal to the formed stereotypes); subordination of plans of expression and content to the conditions of the mass communication environment (the question of interaction of language signs with signs of other types); establishing and maintaining trust in the sender of information by the recipient in order to ensure the reputation of mass media (compliance with the requirements of a gender-sensitive environment); preservation or violation of legal, cultural, ethical norms, worldview paradigm and picture of the world (correspondence and influence on the conceptual paradigm of the world). Gender discourse is presented in materials about the historical past, political, socio-economic, socio-domestic, cultural, sports, family life, criminal chronicle, health. Explicitly marked elements of gender form mainly the following lexical and semantic groups: names of persons by professional activity, occupation, names of persons by ethnicity, nationality, religion and belief, a territory of residence, position, rank, belonging to political groups, parties, character relationships with people of the opposite sex. Modern media realia make new demands on the online newspaper as: the publication of news in the form of a post, so it should be visible in the news feed. This task is realized by influencing through two channels of perception simultaneously: visual (image) and verbal (text). The course of all information processes takes place with the use of signs and sign systems. The visual content of the issues of the online newspaper Kolo includes illustrations – photos of men and women, as well as shared photos, gender accents are shifted to the female component. It is determined that the Ukrainian word-forming formant (-k-, -iц-, -in-) in nouns of female names is the main feminine marker.

Keywords: gender, gender discourse, semiotics, feminine word, word-forming formant, online newspaper.

Постановка проблеми. На сьогодні питання, пов'язані зі специфікою появи, представлення і функціонування понять «знак», «мова», «смісл», «гендер» у полтавських ЗМІ, є актуальними, оскільки Полтавщина – це духовна столиця України, тому журналісти повинні забезпечувати реалізацію конституційних положень про державний статус української мови та зреалізувати чинні мовні норми «Українського правопису» [28].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання гендерної лінгвістики, зокрема терміно-

систему та методологію, лексичну і граматичну систему гендерної асиметрії, гендерні стереотипи, сексизм, назви осіб за статтю, стратегії фемінізації досліджували А. Архангельська [1; 2], О. Безпояско [3], І. Білоус [4], М. Брус [6], Н. Гоца [12], К. Дегтярьова [13], О. Дмитрик [14], Т. Космеда [19], С. Єрмоленко [16], Г. Лиса [20], А. Нелюба [24], С. Семенюк [26], А. Шеремет [29] та ін.; варто згадати студії гендерно чутливої журналістики Я. Бондаренко [5], І. Жеребкіної [15], Н. Клименко [17], О. Поди [25] та інших дослідників.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальність роботи полягає в тому, що ми передбачаємо вивчення гендерного питання на мовному рівні. Цікавою для аналізу є проблема взаємозв'язку і взаємопроникнення семіотичного і гендерного дискурсів.

Аналізуючи гендерні дослідження, сьогодні ми констатуємо, що проблема нерівності набагато глибша, ніж уявляємо, що спирається на нерівності можливостей. Гендерні дослідження вивчають динаміку змін чоловічих і жіночих ролей у суспільстві й культурі, уможлиблюють перспективну стратегію досягнення фактичної рівності жінок і чоловіків.

Проведення гендерних досліджень і розвиток гендерної освіти є вкрай актуальним і необхідним для України як визначальної передумови розвитку громадянського суспільства.

Основним мовним рівнем репрезентації гендера є лексичний рівень в поєднанні з семантичним, тому що в лексиці вербалізуються змістові параметри мовної картини світу, зокрема з введенням нової редакції «Українського правопису» (2019) змінюються акценти щодо гендерного аспекту в суспільстві, дзеркальним відображенням цього процесу слугує усне та писемне мовлення полтавських журналістів.

Формулювання мети статті. Мета наукової розвідки полягає в характеристиці семіотичного аспекту полтавських ЗМІ в гендерному дискурсі на теренах української ментальності.

Фактичний матеріал дібрано методом суцільної вибірки впродовж 2019–2020 років, проведено візуальний контент, контент-аналіз текстів і текстових масивів, застосовано описовий метод дослідження.

Виклад основного матеріалу. Контент друкованих ЗМІ дозволяє накопичувати, зберігати і передавати з покоління в покоління словесну і візуальну інформацію. Цікавим у цьому аспекті є аналіз полтавських ЗМІ, зокрема інтернет-видання «Коло» [18], яке висвітлює новини України, важливу інформацію про Полтавщину та Полтаву в рубриках «Влада», «Суспільство», «Дозвілля», «Кримінал», «Бізнес», «Ситуація», «Спорт», «Здоров'я», «Освіта», «Допомога», «ООС (АТО)», «Життя після децентралізації», «Вибори – 2020», «Коронавірус» та ін.

Розуміння суті семіотики як науки про знаки, знакові системи є важливими. У «Словнику української мови» запропоновано дефініцію «семіотика – це наука про різні знаки й системи знаків (мовні й немовні), які використовують у людському суспільстві для передачі інформації...» [27].

Наголосимо на тому, що сучасна семіотика має розвинену теорію та методи, які дозволяють аналізувати найрізноманітніші сфери людської діяльності. Ю. Лотман розкрив суть розуміння та взаємозв'язку таких понять, як «мова», «знаю», «семантичне значення» та стверджував про те, що «мова – упорядкована комунікативна... знакова система» [20]. Учений підкреслював, що «мова не є механічним набором окремих знаків... те, що знаки не снують як окремі, розрізнені явища, а є організованими системами – одна з основних упорядкованостей мови» [20].

Знаки як організовані системи діють у певному просторі – семіотичному, протягом історично-

го розвитку людства функціонують два незалежних і рівноправних культурних знаки – слово і малюнок.

Гендер – «це стійка і водночас мінлива система (точніше, комплексний перетин) відносин і взаємодій, що утворюють фундаментальну складову соціальних зв'язків, які є основою стратифікації суспільства за ознакою статі й ієрархізації її представників. Саме ця система відносин, закріплюючись у культурі, дозволяє створювати, підтверджувати і відтворювати уявлення про «чоловіче» і «жіноче» як категорії соціального порядку, наділяти владою одних (як правило, чоловіків) і субординувати інших (жінок, так звані сексуальні меншини тощо)» [9].

Парадоксальність гендера як феномена в мові полягає в тому, що практично у всіх лінгвістичних дисциплінах є місце для його вивчення: у соціолінгвістиці, що надає великий матеріал про функціонування у групах людей за різними ознаками (вік, стать, професія); у психолінгвістиці, яка досліджує специфіку чоловічих і жіночих асоціацій; у лінгвокультурології, що вивчає культурну специфіку гендера, загальне та особисте у його конструюванні залежно від мови і культури певного суспільства тощо.

Гендерне питання цікавило людство завжди, однак системне вивчення пов'язане з другою половиною ХХ століття (особливо щодо усвідомлення своєї ролі в суспільстві, самопізнання, самореалізації, самоутвердження, самовдосконалення). Це зумовлено руйнуванням певних патріархальних підвалин:

– жінки на рівні з чоловіками обіймають найвищі посади в політичній ієрархії (підтвердженням цього стало обрання, наприклад, Ангели Меркель на посаду канцлера Німеччини або участь у передвиборчому марафоні США на посаду президента країни Хіларі Клінтон чи в Україні Юлії Тимошенко);

– «суто чоловічі професії» поповнюються жінками, а так звані «суто жіночі професії» чоловіками (наприклад: *медсестра – медична сестра – медичний брат; дояр – доярка; офіціант – офіціантка; учитель – учителька* тощо).

У ХІХ столітті та в першій половині ХХ століття жінки досягли юридичної рівності, виборчих прав, зайнятості у виробництві, проте складність «жіночого питання» не зникла, а стала ще актуальнішою. Тому ідеологи жіночої емансипації підкреслюють необхідність глибшого соціокультурного аналізу дискримінації, гендерних стереотипів.

Гендерні дослідження вивчають суспільні інститути, які формують «традиційні» ролі й культурні норми: державу, сім'ю, систему освіти, церкву, мову, законодавство, механізм суспільного розподілу праці, засоби масової комунікації. Вони уможлиблюють розкриття соціальних і культурних механізмів, за допомогою яких у традиційному суспільстві формується нерівність людей на основі їхньої біологічної статі. Гендерні дослідження, що становлять важливий розділ сучасного суспільствознавства, на відміну від біології статевого диморфізму, вивчають соціальні і культурні відмінності в соціальному становищі, поведінку чоловіків і жінок у конкретному соціокультурному середовищі, безпосередньо пов'язані з реалізацією прав людини.

Існує певна «гендерна асиметрія мови» – це нерівномірність, «непропорційність» відбиття в самій мові (у лексиці, граматиці) особливостей жінок і чоловіків. Таке явище простежується і в українській мові. Передусім це пов'язано із родовою диференціацією. Система категоріальних значень семантично мотивованих іменників – назв осіб складається з двох членів: грамеми чоловічого і грамеми жіночого роду. Доведено, що у всіх мовах, що мають граматичну категорію роду, переважають іменники чоловічого роду. Наприклад, у всіх слов'янських мовах серед іменників більше слів чоловічого роду. Загальновідомо, що початкова форма прикметників, займенників, дієприкметників – це чоловічий рід. Більшість іменників утворюють бінарну опозицію (іменники жіночого роду походять від іменників чоловічого роду).

Проаналізуємо статистику лексико-семантичної групи іменників «Особи чоловічої і жіночої статі», яка запропонована В. Літвіною: іменники чоловічого роду – 59,9%, іменники чоловічого і жіночого роду з відмінною семантикою – 3,2%, іменники чоловічого і жіночого роду з однаковою семантикою – 34,1%, іменники жіночого роду – 2,6% [8].

Результати, безумовно, вражають. Як ж матеріали, надруковані в інтернет-виданні можна схарактеризувати як гендерні? По-перше, ті, що розкривають специфіку гендерних трансформацій доби; по-друге, ті, у яких висвітлена доля жінки; по-третє, ті, у яких змальовано життєві віхи – чоловічі або жіночі – на тлі сучасності, на теренах України, Полтавщини, Полтави.

З-поміж різних тем гендерно маркованими були такі:

1. Чоловік (громадсько-політичні – образ «чоловік-політик», «чоловік громадський діяч», соціально-економічні – «чоловік-підприємець», культурне – «чоловік-артист», родина – «чоловік-батько», кримінальні – «чоловік-злочинець» та ін.), напр.: На Полтавщині *чоловік* обкрадав гаражі (18 травня 2020 р.) [18].

2. Жінка (громадсько-політичні – образ «жінка-політик», «жінка-міністерка», «жінка-поліціантка», «жінка-президентка», «жінка-юристка», «жінка-діячка», соціально-економічні – «жінка-керівниця», «жінка-радниця», «жінка-директорка», «жінка-кондукторка», культурне – «жінка-артистка», «жінка-художниця», «жінка-мисткиня», родина – «жінка-мати», кримінальні – «жінка-злочиниця», «жінка-шахрайка» та ін.), напр.: У Полтаві вночі *жінка* розгромила три автівки (7 червня 2020 р.) [18].

У контексті проекту «Гендерно чутливий простір сучасної журналістики» переважають інтерв'ю з Наталією Гранчак (8 квітня 2020 р.), керівницею «Батальйону небайдужих»; з Надією Гординською, *засновницею* та *президенткою* громадської організації «Збережи життя» (13 березня 2020 р.); Наталією Сіробаб, *поліціанткою* (20 березня 2020 р.); Мариною Бардіною, народною *депутаткою* від «Слуги народу» (19 березня 2020 р.) [18] та ін.

Візуальний контент, що представлено на шпальтах видання, зазвичай активно віддзеркалено всі гендерні зміни, які відбуваються в державі, області, місті. До візуального контенту номерів інтернет-видання «Коло» (зокрема йдеться

про ілюстрації – фотографії та малюнки) зараховувався ілюстративний супровід текстових матеріалів, рекламний матеріал до уваги не брали. Одиницями підрахунку слугували фотографії, на яких зображені чоловіки, жінки (відповідно – хлопці, дівчата) Зазначимо, що із загальної кількості ілюстрацій – 392, розміщених у серпні 2019 р. – у серпні 2020 р.: чоловічі образи представлено – 120 світлинах, жіночі образи – 160 світлинах, спільне представлення на одній світлинці чоловіка і жінки – 112. Зважаючи на підрахунки, на рівні візуального, тобто представленості ілюстративного контенту, очевидною є гендерна асиметрія, зокрема, зображення жінок перевищують кількість чоловічих зображень: на 48, що становить 13% від загальної кількості.

Смисли, репрезентовані через текст й ілюстрацію інтернет-видання «Коло», дозволяють читувати трансльовану в соціальному хронотопі інформацію на різних рівнях: світоглядному, соціальному, ідеологічному тощо. Перебіг усіх інформаційних процесів відбувається з використанням знаків і знакових систем.

Дослідниця іменних граматичних категорій О. Безпояско стверджує: «Лексеми у функції означеної особи утворюють підсистему граматичних одиниць, структурні компоненти яких репрезентують семантичні функції аргументів при предикатах дії або стану у предикатних-непредикатних знаках семантичного рівня, напр.: *друкарка* – та, що друкує текст; *гардеробниця* – та, що працює в гардеробі; *віолончелістка* – та, що грає на віолончелі; *порадниця* – та, що радить щось, дає поради. Аналіз семантичної наповненості структури змісту цих одиниць вказує на присутність семи статі і семи особи-діяча. Причому за комунікативними настановами висловлення у фемінізмах відчутна логічна наголошувальність, своєрідна семантична домінантність інформації статі особи і другорядність, віддаленість інформації про особу. У найменуваннях осіб чоловічої статі на комунікативному рівні виявляється протилежна, полярна орієнтація спершу на особу – чинника дії або стану, а сема належності до статі в умовах спілкування «відходить» з центральних позицій сприйняття акту повідомлення» [3, с. 90]. Отже, словотворчий формант в іменниках назв осіб жіночої статі є основним фемінізуювальним маркером. У модифікаційних дериватах фемінізуювальний суфікс завжди є однозначним і виражає лише словотвірне значення жіночості.

А. Нелюба зосереджує особливу увагу на новітньому українському жіночому словотворі і визначає активно задіяні словотворчі форманти: -к(а) (половина від загальної кількості), -ин(я) (35 номенів), -иц(я), (25 номенів), -ес(а) (10 номенів), -их(а) (8 номенів), також форманти -ш(а), -івн(а), j(а) – разового використання [24, с. 136].

На шпальтах видання функціонують фемінітиви, які утворені за допомогою фемінізуювальних суфіксів -к-, -иц-, -ин-, напр.: На Полтавщині побили *кондукторку* [18]; На Полтавщині *водійка* збила підлітка на велосипеді та втекла з місця події [18]; На Полтавщині *кухарка* ліцею впала в погріб на роботі: жінка в тяжкому стані [18]; Про це повідомила Наталія Гранчак, *керівниця* «Батальйону небайдужих» [18]; До призначення на посаду *керівниці* Департаменту освіти і науки Полтавської

ОДА Віта Ковальська була *радницею* голови облдержадміністрації з питань освіти та науки [18]; Візьміть куркуму, додавайте її в різні страви, – зауважила *фахівчиня* [18]; *Плавчиня* з Горішніх Плавнів – серед десяти кращих спортсменок чемпіонату України [18]; *Психологиня* розповіла про те, що корисно знати батькам підлітків про ЛГБТ [18].

У фемінітивах найпродуктивнішим є суфікс -к- (*активістка, визволителька, водійка, директорка, діячка, інфекціоністка, кандидатка, касирка, кременчужанка, кухарка, лікарка, міністерка, нардептка, освітянка, поліціантка, полтавка, президентка, рекордсменка, співмешканка, учителька*), напр.: На Полтавщині *директорку* дитсадка звинувачують у розтраті майна та підробці документів [18]; Анна Скороход, народна *депутатка* України, повідомила про свої плани [18]; *Керамістиці* з Опішні присвоїли звання заслуженого майстра народної творчості, *учительці* гончарства Державної спеціалізованої художньої школи-інтернат І–ІІІ ступенів [18]; Головною *освітянкою* Полтавщини стала *юристка...* [18]; Водночас Олена Зеленська разом з *міністеркою* (нині вже екс) освіти і науки Ганною Новосад почала особисто відвідувати школи [18].

Наголосимо на тому, що журналісти інтернет-видання «Коло» не завжди послідовно дотримуються вимог щодо використання фемінітивів у медійному дискурсі, а це уможливило порушення мовної норми і слугує відображенням у мові «нормативності» чоловічого і «другорядності» жіночого, передусім через використання іменників чоловічого роду для позначення осіб обох статей, напр.: Оксана Кальна, *учасниця* й *переможець* (замість *переможниця*) регіонального конкурсу... [18]; Колишня *міністерка* охорони здоров'я Уляна Супрун... веде свою діяльність як *громадський діяч* (замість *громадська діячка*); Вікторія Лоза, *директор* (замість *директорка*) Департаменту охорони здоров'я та соціального розвитку Полтавської міськради [18].

Журналісти інтернет-видання «Коло» за допомогою фемінітивів вирішують низку завдань, зумовлених інституційними параметрами медіа-дискурсу, що визначають його контекст і репрезентують чотири групи: соціальні, культурно-світоглядні, комунікативні, семіотичні [21, с. 152].

Сформулюємо загальні тенденції функціонування фемінітивів як у заголовках, так і в текстах:

1) формування суспільної думки (апелювання до сформованих стереотипів), напр.: Там *бій-*

чині, лікарки, які були в АТО, розповідали особисті історії [18];

2) підпорядкування планів вираження та змісту умовам масового комунікаційного середовища (питання про взаємодію мовних знаків із знаками інших типів), напр.: *ITBabushka*: в Україні започаткували онлайн-курс для літніх людей [18];

3) встановлення та підтримка довіри до відправника інформації з боку реципієнта з метою забезпечення репутації ЗМІ (відповідність до вимоги гендерно чутливого середовища), напр.: Тетяна Котелевська, *кандидатка* медичних наук УМСА, *інфекціоністка*, відповіла на питання полтавців [18];

4) збереження або порушення правових, культурних, етичних норм, світоглядної парадигми та картини світу (відповідність та вплив на концептуальну парадигму світу), напр.: На Полтавщині *директорку* дитсадка звинувачують у розтраті майна [18].

Сучасні медійні реалії висувають ЗМІ нові вимоги: публікації новини у вигляді посту, тому вона повинна бути помітною у стрічці новин. Таке завдання реалізується за допомогою впливу через два канали сприйняття одночасно: візуального (зображення) та вербального (текст).

Висновки й перспективи. Проведений аналіз дозволяє зробити висновки та узагальнення, перебіг усіх інформаційних процесів відбувається з використанням знаків і знакових систем, до візуального контенту номерів інтернет-видання «Коло» зараховуємо ілюстрації – фотографії чоловіків та жінок, а також спільні світлини, гендерні акценти зміщуються на жіночу складову.

Гендерний дискурс представлено в матеріалах про історичне минуле, політичне, соціально-економічне, соціально-побутове, культурне, спортивне, родинне життя, кримінальну хроніку, здоров'я. Експліцитно-марковані елементи гендера переважно утворюють наступні лексико-семантичні групи: назви осіб за професійною діяльністю, родом занять, назви осіб за етнічною, національними ознаками, релігійною належністю та віросповіданням, територією проживання, посадою, рангом, належністю до політичних груп, партій, характером стосунків з особами протилежної статі.

Перспективними є дослідження гендерних аспектів у вимірах гендерної асиметрії в системі мови, соціолінгвістики, психолінгвістики, лінгвокультурології.

Список літератури:

- Архангельська А. М. Маскулінність та фемінінність як соціокультурні категорії на тлі слов'янського антропонімікону. *Мовознавство*. 2006. № 1. С. 83–92.
- Архангельська А. М. Фемінінні інновації в новітньому українському назовництві. *Мовознавство*. 2014. Вип. 3(376). С. 34–51.
- Безпояско О. К. Іменні граматичні категорії. Київ : Наук. думка, 1991. 171 с.
- Білоус І. М. Лінгвокомунікативні аспекти гендерних конструктів у фразеологічному просторі. *Англійська філологія: проблеми лінгвістики, літературознавства, лінгвометодики* : зб. наук. праць / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка, Фак-т філології та журналістики. Каф. англ. філології. Полтава, 2008. Вип. 2. С. 8–15.
- Бондаренко Я. Феномен жіночого лідерства в контексті сучасних гендерних стереотипів. *Громадський сектор та студентське самоврядування як складова розвитку українського суспільства* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. студ. конф., (Тернопіль, 27-29 квіт. 2012 р.). Тернопіль, 2012. С. 105–110.
- Брус М. Фемінітиви української мови в переплетенні давніх і сучасних тенденцій. *Вісник Львівського університету. Серія філологія*. 2009. Вип. 46. Ч. 1. С. 61–69.
- Великий тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/slovnuk/electroniklibrary> «Ukrainica».
- Гендерна лінгвістика. Гендерна експертиза підручника. URL: <http://undip.org.ua/ep/files/.pdf>. (дата перегляду: 17.10.2019). Назва з екрана.

9. Гендерна лінгвістика. *Вікіпедія*: вільна енцикл. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата перегляду: 17.10.2019). Назва з екрана.
10. Гендерна лінгвістика в Україні: історія, теоретичні засади, дискурсивна практика : кол. монографія / за ред. Т. А. Космеди. Харків ; Дрогобич : Коло, 2014. 472 с.
11. Гендерний портрет України: суспільство має змінюватися на краще. *Україна – Євросоюз у деталях*. 2010. № 2. С. 6–7.
12. Гоца Н. Вивчення мови крізь призму гендерних теорій. *Мандрівець*. 2013. № 5. С. 55–58.
13. Дегтярєва К. В. Гендерні аспекти мовленнєвої комунікації. *Через опанування іноземних мов, культур і демократичний вибір до взаєморозуміння, співробітництва та стабільності на планеті XXI століття* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (Полтава, 23-24 жовт. 2002 р.). Полтава, 2003. С. 173–178.
14. Дмитрик О., Шепета О. Гендерні відмінності мовної особистості [студентів]. *Відкритий урок : розробки, технології, досвід*. 2015. № 5. С. 32–33.
15. Жеребкіна І., Пушкарева Н., Кон І., Темкіна А., Крипс Г. Обсуждение темы «Проблемы и перспективы развития гендерных исследований в бывшем СССР». *Гендерные исследования*. 2000. № 5. С. 8–42.
16. Єрмоленко С. Гендерне питання в мовному та методичному аспектах. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колежіах*. 2008. № 3. С. 36–43.
17. Клименко Н. О. Стереотипізація в гендерномаркованих журнальних виданнях: ефекти масової поведінки. *Історія. Теорія, методологія й практика соціальних комунікацій у дискурсі університетської освіти* : кол. монографія / [С. А. Панченко, Т. В. Хітрова, Ю. Г. Полежаєв та ін.] ; за ред. О. Ю. Поди. Дніпропетровськ : ЛІРА, 2016. С. 50–73.
18. Коло. URL: www.kolo.news/category/interview/17158
19. Космеда Т. А., Саліонович Л. М. Витоки гендерної лінгвістики в Україні: відображення категорії гендеру в лінгвофілософській концепції І. Франка. *Гендерна лінгвістика в Україні: історія, теоретичні засади, дискурсивна практика* : кол. монографія / за ред. Т. А. Космеди. Харків ; Дрогобич, 2014. С. 23–41.
20. Лиса Г. І. Динаміка сучасної родової категоризації іменника та її лексикографічна інтерпретація. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ. Серія : Філологія. Педагогіка. Психологія*. 2015. Вип. 31. С. 287–294.
21. Лотман Ю. Семіотика кіно і проблеми кіноестетики. Таллінн : Ээсти Раамат, 1973. URL: www.etnolog.org.ua/pdf/e.../lotman_yu_semiotika_kino_i_problemy_kinoestetiki.pdf
22. Негришев А. О. Текст у перспективі стилістики. *Stylistyka XXIII. Dyskurs i styl [Discourse and style]*. Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego. 2014. 546 s.
23. Малюга Н. М. Продукування фемінативів як спосіб подолання гендерної асиметрії в мові. *Філологічні студії*. 2015. Вип. 12. С. 162–168.
24. Нелюба А. М. «Гендерна лінгвістика» і малопродуктивні словотворчі засоби. *Лінгвістика*. 2011. № 1(22). С. 135–142.
25. Пода О. Ю. Семіотика соціальних комунікацій у гендерному дискурсі. *Історія. Теорія, методологія й практика соціальних комунікацій у дискурсі університетської освіти* : кол. монографія / [С. А. Панченко, Т. В. Хітрова, Ю. Г. Полежаєв та ін.] ; за ред. О. Ю. Поди. Дніпропетровськ : ЛІРА, 2016. С. 74–88.
26. Семенов С. П. Формування словотвірної системи іменників з модифікаційним значенням жіночої статі в новій українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Запоріжжя, 2000. 17 с.
27. Семіотика. *Словник української мови* : в 11 т. Київ, 1978. Т. 9. С. 123. URL: <http://sum.in.ua/s/semiotyka>
28. Український правопис / ред.: С. І. Мазніченко, В. С. Македон, С. В. Шарабанова, І. Л. Яловчина ; НАН України. Київ : Наукова думка, 2019. 391 с.
29. Шеремет А. Фемінативи в заголовках інтернет-новин. *Соціум. Документ. Комунікація. Серія : Філологічні науки* : зб. наук. ст. / Держ. вищ. навч. закл. «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди», Каф. документознавства ; редкол.: М. І. Навальна, О. Б. Склярєнко, О. Д. Ісайкіна [та ін.]. Переяслав-Хмельницький, 2018. Вип. 6. С. 74–91.

References:

1. Arkhahnelska, A. M. (2006). Muskulinnist ta femininnist yak sotsiokulturni katehorii na tli slovianskoho antroponimikonu [Masculinity and femininity as sociocultural categories against the background of the Slavic anthroponymicon]. *Movoznavstvo [Linguistics]*, 1, 83–92. (in Ukrainian)
2. Arkhahnelska, A. M. (2014). Femininni innovatsii v novitnomu ukrainskomu nazovnytstvi [Feminine innovations in the latest Ukrainian nomenclature]. *Movoznavstvo [Linguistics]*, 3(376), 34–51. (in Ukrainian)
3. Bezpoiasko, O. K. (1991). *Imenni hramatychni katehorii [Nominal grammatical categories]*. Kyiv: Nauk. dumka. (in Ukrainian)
4. Bilous, I. M. (2008). Linhvokomunikatyvni aspekty hendernykh konstruktiv u frazeolohichnomu prostori [Linguocommunicative aspects of gender constructs in phraseological space]. *Anhliiska filolohiia: problemy linhvistyky, literaturoznavstva, linhvometodyky [English philology: problems of linguistics, literary criticism, linguistics]*: zб. nauk. prats (Is. 2, pp. 8–15). Poltava. (in Ukrainian)
5. Bondarenko, Ya. (2012). Fenomen zhinochoho liderstva v konteksti suchasnykh hendernykh stereotypiv [The phenomenon of female leadership in the context of modern gender stereotypes]. *Hromadskyi sektor ta studentske samovriaduvannia yak skladova rozvytku ukrainskoho suspilstva [Public sector and student self-government as a component of the development of Ukrainian society]*: zб. materialiv mizhnar. nauk.-prakt. stud. konf. (pp. 105–110). Ternopil. (in Ukrainian)
6. Brus, M. (2009). Feminityvy ukrainskoi movy v perepletenni davnykh i suchasnykh tendentsii [Feminites of the Ukrainian language in the intertwining of ancient and modern trends]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii filolohiia [Bulletin of Lviv University. Philology series]*, 46, 1, 61–69. (in Ukrainian)
7. *Velykyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy [Large explanatory dictionary of the Ukrainian language]*. Retrieved from: <http://sum.in.ua/s/slovnuk/electroniklibrary> «Ukrainica»
8. *Henderna linhvistyka. Henderna ekspertyza pidruchnyka [Gender linguistics. Gender examination of the textbook]*. Retrieved from: <http://undip.org.ua/ep/files/pdf>
9. *Henderna linhvistyka [Gender linguistics]*. *Vikipediia [Wikipedia]*: vilna entsykl. Retrieved from: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
10. Kosmeda, T. A. (Ed.). (2014). *Henderna linhvistyka v Ukraini : istoriia, teoretichni zasady, dyskursyva praktyka [Gender linguistics in Ukraine: history, theoretical principles, discursive practice]*. Kharkiv; Drohobych: Kolo. (in Ukrainian)

11. Hendernyi portret Ukrainy: suspilstvo maie zminiuvatyisia na krashche [Gender portrait of Ukraine: society must change for the better] (2010). *Ukraina – Yevrosoiuz u detaliakh [Ukraine – the European Union in detail]*, 2, 6–7. (in Ukrainian)
12. Hotsa, N. (2013). Vychennia movy kriz pryzmu hendernykh teorii [The study of language through the prism of gender theories]. *Mandriuvets [Traveler]*, 5, 55–58. (in Ukrainian)
13. Dehtiarova, K. V. (2003). Henderni aspekty movlennievoi komunikatsii [Gender aspects of speech communication]. *Cherez opanuvannia inozemnykh mov, kultur i demokratychnyi vybir do vzaiemorozuminnia, spivrobotnytstva ta stabilnosti na planeti XXI stolittia [Through the mastery of foreign languages, cultures and democratic choices for mutual understanding, cooperation and stability on the planet of the XXI century]: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (pp. 173–178). Poltava. (in Ukrainian)
14. Dmytryk, O., & Shepeta, O. (2015). Henderni vidminnosti movnoi osobystosti [studentiv] [Gender differences in language personality [students]]. *Vidkrytyi urok: rozrobky, tekhnolohii, dosvid [Open lesson: developments, technologies, experience]*, 5, 32–33. (in Ukrainian)
15. Zherebkina, I., Pushkareva, N., Kon, I., Temkina, A., & Krips, G. (2000). Obsuzhdenie temy «Problemy i perspektivy razvitiia gendernykh issledovaniy v byvshe SSSR» [Discussion of the topic «Problems and prospects for the development of gender studies in the former USSR»]. *Gendernye issledovaniia [Gender Studies]*, 5, 8–42. (in Russian)
16. Yermolenko, S. (2008). Henderne pytannia v movnomu ta metodychnomu aspektakh [Gender issues in linguistic and methodological aspects]. *Ukrainska mova y literatura v serednikh shkolakh, himnaziakh, litseiakh ta kolehiumakh [Ukrainian language and literature in secondary schools, gymnasiums, lyceums and colleges]*, 3, 36–43. (in Ukrainian)
17. Klymenko, N. O. (2016). Stereotypizatsiia v hendernomarkovanykh zhurnalnykh vydanniakh: efekty masovoi povedinky [Stereotyping in gender-labeled journals: effects of mass behavior]. In O. Yu. Pody (Ed.), *Istoriia. Teoriia, metodolohiia y praktyka sotsialnykh komunikatsii u dyskursi universytetskoï osvity [History. Theory, methodology and practice of social communications in the discourse of university education]: kol. monohrafiia* (pp. 50–73). Dnipropetrovsk: LIRA. (in Ukrainian)
18. *Kolo [Circle]*. Retrieved from: www.kolo.news/category/interview/17158
19. Kosmeda, T. A., & Salionovych, L. M. (2014). Vytoky hendernoi linhvistyky v Ukraini: vidobrazhennia katehoriï henderu v linhvofilosofskii kontseptsii I. Franka [Origins of gender linguistics in Ukraine: reflection of the category of gender in the linguistic-philosophical concept of I. Franko]. In T. A. Kosmeda (Ed.), *Henderna linhvistyka v Ukraini: istoriia, teoretychni zasady, dyskursivna praktyka [Gender linguistics in Ukraine: history, theoretical principles, discursive practice]*: kol. Monohrafiia (pp. 23–41). Kharkiv; Drohobych. (in Ukrainian)
20. Lysa, H. I. (2015). Dynamika suchasnoi rodovoi katehoryzatsii imennyka ta yïi leksykohrafichna interpretatsiia [Dynamics of modern generic categorization of nouns and its lexicographic interpretation]. *Naukovyi visnyk kafedry Yunesko KNLU. Serii: Filolohiia. Pedagogika. Psykholohiia [Scientific Bulletin of the UNESCO Department of KNLU. Series: Philology. Pedagogy. Psychology]*, 31, 287–294. (in Ukrainian)
21. Lotman, Iu. (1973). *Semiotika kino i problemy kinoestetiki [Semiotics of cinema and problems of cinema aesthetics]*. Tallinn: Eesti Raamat. Retrieved from: www.etnolog.org.ua/pdf/e.../lotman_yu_semiotika_kino_i_problemy_kinoestetiki.pdf
22. Nehryshev, A. O. (2014). Tekst u perspektyvi stylistyky [Text in perspective stylistics]. *Stylistyka XXIII. Dyskurs i styl [Discourse and style]*. Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego. (in Ukrainian)
23. Maliuha, N. M. (2015). Produkuвання feminnatyviv yak sposib podolannia hendernoi asymetrii v movi [Production of femininities as a way to overcome gender asymmetry in language]. *Filolohichni studii [Philological studies]*, 12, 162–168. (in Ukrainian)
24. Neliuba, A. M. (2011). «Henderna linhvistyka» i maloproduktyvni slovtvorchi zasoby [«Gender Linguistics» and unproductive word-formation tools]. *Linhvistyka [Linguistics]*, 1(22), 135–142. (in Ukrainian)
25. Poda, O. Yu. (2016). Semiotyka sotsialnykh komunikatsii u hendernomu dyskursi [Semiotics of social communications in gender discourse]. In O. Yu. Pody (Ed.), *Istoriia. Teoriia, metodolohiia y praktyka sotsialnykh komunikatsii u dyskursi universytetskoï osvity [History. Theory, methodology and practice of social communications in the discourse of university education]: kol. monohrafiia* (pp. 74–88). Dnipropetrovsk: LIRA. (in Ukrainian)
26. Semeniuk, S. P. (2000). *Formuvannia slovtvirnoi systemy imennykiv z modyfikatsiynym znachenniam zhinochoi stati v novii ukrainskii movi [Formation of word-forming system of nouns with modifying meaning of female gender in the new Ukrainian language]*. (Extended abstract of PhD diss.). Zaporizhzhzia. (in Ukrainian)
27. Semiotyka [Semiotics] (1978). In I. K. Bilodid (Ed.), *Slovnnyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]* (Vol. 9, p. 123). Kyiv. Retrieved from: <http://sum.in.ua/s/semiotyka>
28. Maznichenko, Ye. I., Makedon, V. Ye., Sharabanova, S. V., & Yalovchyna, I. L. (Eds.). (2019). *Ukrainskyi pravopys [Ukrainian spelling]*. Kyiv: Naukova dumka. (in Ukrainian)
29. Sheremet, A. (2018). Feminatyvy v zaholovkakh internet-novyn [Femininates in Internet news headlines]. In M. I. Navalna, O. B. Skliarenko, O. D. Isaikina et al. (Eds.), *Sotsium. Dokument. Komunikatsiia. Serii: Filolohichni nauky [Society. Document. Communication. Series: Philological Sciences]: zb. nauk. st.* (Is. 6, pp. 74–91). Pereiaslav-Khmelytskyi. (in Ukrainian)